

16.3.2023

Kaupunkiympäristön toimialajohtaja

Kaupunkiympäristön toimialan lausunto kaupunginhallitukselle Museoviraston lausuntopyynnöstä, joka koskee valtakunnallisesti merkittävien arkeologisten kohteiden (VARK) inventointia

HEL 2023-002991 T 00 01 06

Kaupunkiympäristön toimiala antaa seuraavan lausunnon kaupunginhallitukselle:

VARK-hankkeen tuloksena on valmistunut valtakunnallisesti merkittävien arkeologisten kohteiden inventointi. VARK tulee olemaan osa valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita, joiden tavoitteena on valtakunnallisesti arvokkaiden kohteiden ottaminen huomioon kaavoituksessa ja muussa maankäytön suunnittelussa. Inventoinnin pohjalta on tunnistettu ne arkeologiset kohteet, jotka kuvaavat mahdollisimman kattavasti Suomen menneisyyttä alueellisesti, ajallisesti ja temaattisesti.

Valtakunnallisesti merkittävien arkeologisten kohteiden inventointi laaditaan maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) 22 §:ssä tarkoitettujen valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden (VAT) mukaisesti. Tavoitteilla ei ole välittömiä oikeudellisia vaikutuksia yksittäisen rakennusluvan, poikkeamisluvan tai suunnittelutarveratkaisun myöntämisedellytyksiin; niiden oikeusvaikutukset syntyvät kaavoitusprosessissa.

Hankkeen pohja-aineisto muodostuu Museoviraston muinaisjäännösrekisterin ohella Haagin yleissopimuksen luettelon ja UNESCO:n maailmanperintöluettelon kohteista sekä maakuntakaavoihin tärkeiksi tai arvokkaiksi merkityistä kohteista. Inventoinnin pohja-aineisto sisältää yli 4 000 kiinteää muinaisjäännöstä, mikä vastaa 11 % kaikista muinaisjäännösrekisterin kiinteistä muinaisjäännöksistä. Kohteiden merkittävyyden arvioinnissa käytettyjä kriteereitä ovat kulttuurihistoriallinen merkittävyys, tutkimuksellinen arvo, yleisyys/harvinaisuus, arkeologinen monimuotoisuus, ympäristö ja maisema sekä säilyneisyys.

Uudenmaan maakuntakuvauksessa todetaan, että maakunnalle on ominaista monipuolinen historiallinen toiminta, jonka seurauksena alueelle on muodostunut runsas ja tyypeiltään rikas joukko historiallisen ajan arkeologisia kohteita. Helsingin osalta inventoinnissa on todettu merkittäviksi 17 aluetta, joihin sisältyy 56 muinaisjäännösrekisterin kohdetta. Arkeologisesti merkittäviksi arvioiduista kohteista yli puolet ajoittuu keskiaikaa nuoremmalle historialliselle ajalle.

Vanhin valtakunnallisesti arvokkaaksi todettu kohde on Suomen arkeologian syntyvaiheisiin liittyvä Humallahden pronssikautinen hautaröyk-

16.3.2023

Kaupunkiympäristön toimialajohtaja

---

kiö. Vanhempien kohteiden joukossa ovat myös Kårbölen (Kaarela) keskiaikainen kyläpaikka, Vartiokylän linnavuori sekä 1500-luvulle ajoittuva Helsingin Vanhakaupunki. 1700-luvun laajaa linnoitusvaihetta edustavat Suomenlinnan VARK-alue lukuisine kohteineen, joista osa on vedenalaisia sekä Vallisaaren ja Kuninkaansaaren VARK-alue. 1800-luvun linnoituslaitteista mukana ovat Lauttasaaren 1800-luvulla linnoitetut niemet (Länsiulapanniemi; Särkiniemi ja Veijarivuorenniemi. Suurimman yhtenäisen kohderyhmän muodostaa ensimmäisen maailmansodan aikainen Helsingin maa- ja merilinnoitus, joka oli osa Pietarin turvaksi suunniteltua ja vuosina 1914–1918 rakennettua puolustusjärjestelmää. Linnoituksen tukikohdista inventointiin on sisällytetty Kivikon, Mustavuoren, Kontulan ja Länsi-Herttoniemen linnoituslaitteita. Linnoituksen meririntamaa edustaa Itä-Villinki. Muut arvokkaiksi todetut kohteet ovat Hamnsundetin väyläeste, linjalaiva Kronprins Gustav Adolfin hylky sekä Herttoniemen fajanssitehtaan jäännökset.

Inventoinnissa esitetyt muinaisjäännösrekisteriin perustuvat arkeologiset kokonaisuudet on pääosin tunnistettu Helsingin yleiskaavassa 2016 ja annettu niiden suojelua koskevat kaavamääräykset. Mustavuoren linnoitteiden pohjoisosa sijoittuu vireillä olevan Östersundomin osayleiskaavan alueelle ja inventoinnin kohteet otetaan suunnittelussa huomioon. Suurin osa kohteista on suojeltu asemakaavoissa osana virkistys- ja luonnonsuojelualueita. Kivikon ja länsi- ja pohjoisosissa ja Länsi-Herttoniemen vanhan puolustusvarustuksen alueella yleiskaava mahdollistaa maankäytön muutoksen, jolloin inventoinnin kohteet otetaan jatkossa huomioon mahdollisissa kaavamuutoksissa. Linnoitusvyöhykkeen suojelutavoitteiden ja kaupunkirakenteen tiivistämisen yhteensovittaminen ovat tulevien maankäytön muutosten haasteita. Vanhankaupungin VARK-alueen rajauksen laajentamista RKY-alueeksikin osoitetun Kuninkaankartanonsaaren ja ympäristön alueelle olisi mahdollisuuksien mukaan tutkittava.

VARK-hankkeen kohdevalikoiman lukuisimman muinaisjäännöstyypin muodostavat Helsingin osalta sotahistorialliset muinaisjäännökset, joiden suuri osuus on kaupungin historiallisten vaiheiden näkökulmasta ymmärrettävä. Valinta on tehty harkiten ja kohteet muodostavat yhdessä Helsingin RKY-kohteiden kanssa vaikuttavan kokonaisuuden. Kaupunkiympäristön toimialalla ei edellä mainitun ohella ole huomautettavaa inventoinnin sisällöstä.

Lisätiedot

Sakari Mentu, arkkitehti, puhelin: 310 37217
sakari.mentu(a)hel.fi

16.3.2023

Kaupunkiympäristön toimialajohtaja

Ville Lehmuskoski
kaupunkiympäristön toimiala-
johtaja